

ओ दूर जानेवाले

कालीदासाच्या मेघदूतात विरही यक्षानं आपल्या प्रिय पत्नीला निरोप देण्यासाठी ढगाची निवड केली होती. राजा बढे आणि पुल यांच्या सूर-स्वराला साज चढवून 'माझीया माहेरा जा' ज्योत्स्ना बाईंनी अजरामर केलं. शारदा सिनेमात मीना कुमारी आणि श्यामा यांनी राजकपूरला निरोप देण्यासाठी चंद्राला वेठीला धरलं होतं. हिंदी काव्यात असंच कोणीतरी कोणालातरी निरोप द्यायला 'कागा'ला सांगीतलं होतं. पण मला या बाबतीत एक अत्यंत हृद्य, वेगळीच अनुभूती आली होती.

रात्री दीडचा सुमार होता. एक चार दिवसांच्या भन्नाट प्रवासाची तूफानी ठू आटोपून, डोळ्यांवरच्या झोपेचं झापड दूर सारत घरच्या ओढीनं पुण्याकडे परतत होतो. गाडी चालवण्याचं टे न्शन आणि बरोबर कुठच्याही प्रकारची वेब्हलेंगथ न जुळू शकणारा सहप्रवासी, म्हणून पुरा वैतागलो होतो. घाटाची वळण उतरताना जाणवलं की कुठेतरी थांबून एखादा कडक चहा मारल्याशिवाय काहीं खरं नाही. आता त्यावेळी चहा कुठं मिळणार? पण सुदैवानं घाट उतरल्या उतरल्या एक बंद होण्याच्या तयारीत असलेलं दक्षिणात्य हॉटेल दिसलं. रस्त्याला लागूनच होतं, पुढे छोटी पडवी आणि त्याच्या पुढे अंगणासारखी मोकळी जागा. सवेरा किंवा असंच काहीतरी नांव होतं. गाडी अंगणात थांबवली आणि खाली उतरलो. जवळपास 3 तास गाडी चालवण्यामुळे अंग अगदी आंबून गेलं होतं. जरा आळस झाडून अंग मोकळं करून पडवीत ठेवलेल्या खुर्चीवर जाउन पाय लांबवून बसलो. थोडा वेळ बसलो पण कोणाचीच चाहूल नाही! जरा वैतागून हाक मारणार तोच आतून एक 12 वर्षाचा, फाटका गंजीफ्रॉक, आणि ठिगळं लावलेली चड्ही घातलेला, पण विलक्षण पाणीदार डोळे असलेला, केरळ मधला असावा, मुलगा बाहेर आला. 'सलाम साब, क्या लेंगे?'. मी त्याला सांगीतलं 'दो कडक चाय ले आना'. 'हां साब थोडी देर में लाता हूं' म्हणून तो आत गेला. थोड्या वेळानं बाहेर येऊ काहीतरी गाणी म्हणत अत्यंत उत्साहानं टेबलं पुसणं, घडीच्या खुर्च्या बंद करून ठेवणं, ई. आवरा आवरीची कामं करायला लागला. माझ्या स्वतःच्या शास्त्रीक आणि मानसीक ताणाच्या पार्ष्वभूमीवर समोरचं ते उत्साहाचं कारंजं पाहून मी थोडा अंतर्मुख झालो होतो. उन्हाळ्याचे दिवस असल्यानं वातावरण स्तब्ध होतं.

मधेच एखादी येणारी चुकार गार वाच्याची झुळूक अंग सुखावीत होती. रस्त्यावरून तुरळक रहदारी चालू होती. त्या मुलाला जवळ बोलवून त्याच्याशी संभाषण साधण्याचा प्रयत्न केला. 'साब साब' म्हणत मोडक्या तोडक्या हिंदीत बोलण्याची त्याची पद्धत गंमतीदार वाटत होती. दोन वाक्य बोलून झाली की परत गाणी म्हणत उड्या मारीत, एखाद दुसरं काम करून परत गप्पा मारायला येत होता. वातावरणाला छानशी ल्य आली होती, माझेही डोळे जडावयाला लागले होते. तेव्हढयात पुण्याच्या बाजून एक खाजगी आंतर राज्य जाणारी बस भरधाव आली. माझ्यशी बोलणारं वाक्य अर्धवट टाकून तो मुलगा तीरासारखा त्या अंगणाच्या टोकाला धावत गेला आणि ती बस तिथून जाताना त्यानं जोर जोरात हात हालवला. बस गेल्यावर अगदी खिन्न पणे हळू हळू चालत परत माझ्याकडे आला. माझ्या डोळ्यांवारची झोप पूर्ण उडून मी आष्चर्यचकीत हो ऊ त्याच्याकडे पहात होतो. एक, कोणी सगा सोयरा नसलेला पोरका मुलगा इतक्या मनस्वी पणे त्या बसकडे पाहून हात हलवतो आहे? मला तर्कसंगतीच लागेना! तो मुलगा जवळ आला, आता मात्र हंसरा चेहेरा मलूल झाला होता, डोळे पाण्यानं भरले होते. 'क्या हुआ? कोई पहेचान वाला था क्या?' मी विचारलं. 'नही साब, वो बस हमारे मुलुख जाता है'. त्यानं मुसमुसत उत्तर दिलं. सुन हो ऊ मी त्याच्या कडे पहात राहीलो. कुठलं काव्य आणि कुठलं काय? एक भयाण वस्तुस्थिती डोळ्यांसमोर होती. ताटातूट झालेल्या आई-वडीलांशी, भावा-बहीणींशी, नातं सांगणाऱ्या मुद्रगंधाशी नाळ जोडण्याचा त्या भाबड्या जीवाचा तो जगावेगळा प्रयत्न आतडं पिळवटणारा होता.

अजूनही त्या रस्त्यावरून कधी गेलो तर ती वीराण रात्र, त्या मुलाचा केवीलवाणा चेहेरा लख्ख डोळ्यांसमोर येतो.

— सुरेश नातू, पुणे.